

ÄNGÖSUND

Sjöväg för krigsfartyg och mjölkbåtar

Engelska flottan ångar in genom Ängösund, ledda av den lilla hjulångaren "Lightning", den 22 juli 1854. Världens mäktigaste krigsmakt skulle snart inleda anfall mot den ryska befästningen Bomarsund inne i innanfjärden Lumparn. Färglitografi av Oswald W. Brierly.

Karta över Ängösund med omgivningar.

Genom Ängösund gick i äldre tid en av Ålands viktigaste farleder. Strax söder om den här skylten ligger Kuggvik, som har fått sitt namn av de medeltida handelsfartyg – koggarna – som brukade ankra där. Sundet passerades bland annat av fartyg på väg från Sverige till Österbotten, som fortsatte upp längs fasta Ålands norra kust och sedan gick förbi Saggö till Botenviken. Ängösund trafikerades också av allmogen i socknarna runt innanfjärden Lumparn – deras skötbåtar, storbåtar och skutor seglade ofta förbi på väg till handelsplatser och fiskelägen. Här gick också huvudfarleden till Kastelholms slott. Sundets centrala och skyddade läge har medfört att det genom tiderna fungerat som en viktig hamnplats.

När Åland år 1743 var under rysk ockupation upprättade den ryska galärflottan – som omfattade ett sjuttiofem fartyg och ca 20 000 man – sin huvudbas vid Ängösund. På Ängö byggde ryssarna över 400 kojor, 5 fältsjukhus, 10 badstugor och mängder med bakugnar. Man kan fortfarande se många spår av det ryska lägret i terrängen. Också strax ovanför stranden i Norrboda finns s.k. ryssugnar bevarade. När Ryssland

under perioden 1830–54 uppförde Bomarsunds stora fästningskomplex inne vid Lumparn kom Ängösund att utgöra den viktigaste infarten till fästningen. Nu började de första ångbåtarna visa sig och trafiken med fraktfartyg och militära farkoster i sundet blev intensiv. Under Krimkriget (1853–55) kämpade Ryssland mot en koalition bestående av England, Frankrike och Turkiet. Sommaren 1854 samlades stora engelsk-franska flottstyrkor vid Åland med mål att förstöra Bomarsund. Engelska örlogsfartyg trängde snabbt fram genom Ängösund, som lämnats helt utan försvar, och snart följde stora delar av den engelska och franska flottan efter. Under flera veckor passerade världens modernaste krigsfartyg förbi den här platsen – något som måste ha utgjort en oförglömlig syn för lokalbefolkningen. När Åland på 1870-talet började trafikeras av ångbåtar, som gick mellan Åbo i Finland och olika platser på fasta Åland, fick också Ängö en fast förbindelse med omvärlden. Man hade ingen egen ångbåtsbrygga utan väntade på ångbåten ute i sundet. Det var först i slutet av 1930-talet, som man byggde ångbåtsbrygga och en liten väntsal. På Norrbodasi-

dan dröjde det ända till 1930-talet innan man fick en körbar väg från byn ned till sundet och kunde anlägga en egen ångbåtsbro där – strax söder om informationsskylten. Ångbåtarna fortsatte att vika in till Ängö ända tills trafiken upphörde på 1960-talet.

I början av 1950-talet blev ångbåtsbron i Norrboda ändhamn för mjölkbåtar från Ålands östra skärgård. Efter att ÅCA:s stora mejeri i Mariehamn inlett sin verksamhet 1951 började skärgårdsborna leverera sin mjölk dit. Sex olika båtar förde mjölkkanorna från Brändö, Kumlinge, Sottunga, Kökar och norra Föglö. Trafiken gick från islossning till isläggning. Tre lastbilar hämtade upp mjölken och en buss körde de passagerare, som följde med mjölkbåtarna.

På privat initiativ ordnades 1961 den första vajerfärjan över sundet till Ängö. Under den isfria tiden av året fick man låna en isfärja från Föglö, som försågs med motor och sköttes av lokalbefolkningen. Efter isläggningen bogserades den varje gång tillbaka till Föglö över isen. 1966 skaffade kommunen en ny linfärja och så småningom övertog landskapet driften av den och avlönade en färjeförare.

< Det är full fart nere i Ängösund en sommar dag på 1950-talet när mjölkbåtarna från skärgården just har kommit in. Mjölken skall vidare med lastbil till mejeriet i Mariehamn och passagerarna är klara att gå ombord på Lumparlandsbussen.

> Hoprasad »ryssugn» strax ovanför stranden till Ängösund i Norrboda. Sådana enkla stenugnar finns på många platser på Åland där den ryska galärflottan slog läger under första delen av 1700-talet. Ugnarna användes till brödbakning.

Lumparlands kommun & Ålands landskapsregering/Museibyrån

Läs mer på | www.lumparland.ax | www.museum.ax